

XORIJIY MAMLAKATLAR TO`QIMACHILIK KORXONALARINING MARKETING SIYOSATI

Olimova Nodira Xamraqulovna

I.F.N., Dotsent iqtisodiyot va servis kafedrası

Jumaboyev Dilmurod Abdifatto o`g`li

Magistr, iqtisodiyot mutahassisligi, Iqtisodiyot fakulteti, Farg`ona davlat universiteti

ARTICLE INFO.

Kalit so`zlar:

jahon bozori, to`qimachilik,
marketing, mahsulot, sanoat.

Annotatsiya

Yengil sanoat sohasida faoliyat yuritadigan kompaniyalar ishlab chiqarish, maxsus va texnik maqsadlarga ega bo`lgan juda ko`p turdagi mahsulotlarni ishlab chiqaradilar. To`qimachilik sanoati bilan birgalikda tikuvchilik sanoati ham muhokama qilinishi kerak. Dunyo yengil sanoatining ushbu tarmog`i zig`ir, kiyim-kechak va boshqa turli xil mahsulotlar ishlab chiqarishga ixtisoslashgan.

<http://www.gospodarkainnowacje.pl/> © 2022 LWAB.

Jahon miqyosida to`qimachilik sanoati ajoyib darajada o`sib bormoqda. Bugungi kunda ishlab chiqarilayotgan to`qimachilik mahsulotlarining qariyb 70 foizini egallab turgan asosiy mintaqa Osiyo hisoblanadi. Agar biz ushbu sohani mahsulot va tovarlar toifasiga mansub deb hisoblasak, unda aniqlik bilan aytishimiz mumkinki, Osiyo mamlakatlari jahon bozoriga barcha paxta va jun matolarning 50 foizini olib keladi.

Paxta mahsulotlarining bir nechta yirik ishlab chiqaruvchilari mavjud - Xitoy (taxminan 30%), Hindiston (10% dan ortiq), Yaponiya, AQSh, Indoneziya, Tayvan. Xuddi shunday holat ham jun matolar hajmining taqsimlanishida kuzatiladi. Ushbu segmentga Xitoy taxminan 15% hissa qo`shadi, undan keyin Italiya 14%, AQSh, Yaponiya, Hindiston, Turkiya va ba`zi G`arbiy Yevropa davlatlari ham ushbu ro`yxatga kirib, to`ldiradilar. G'alati g'alati, ammo to`qimachilik sanoati uchun tabiiy xom ashyo ishlab chiqarishda ulkan ulushga ega bo`lgan mahalliy ishlab chiqaruvchi ishlab chiqarishning pasayishini boshdan kechirmoqda, shuning uchun hozirgi paytda rivojlanish va qo`llab-quvvatlash bo`yicha davlat maxsus dasturlarisiz import qilinadigan tovarlar bilan raqobatlashish mumkin emas. Ushbu faoliyat sohasi mamlakat iqtisodiyotiga sezilarli ta`sir ko`rsatadi, tez aylanmasi bilan ajralib turadi. Shuningdek, ushbu sanoatning texnologik tsiklida ko`plab boshqa faoliyat sohalari, masalan, qishloq xo`jaligi va kimyo sanoati hamda boshqa ko`plab sohalar ishtirok etadi.

Rossiyada yengil sanoat hozirda juda yaxshi rivojlangan, chunki uning faoliyati natijalari boshqa mamlakatlarga eksport qilishda samarali foydalanilmoqda va shu bilan birga tashqi bozorda mavjud bo`lgan tovarlar bilan taqqoslaganda mahsulotlar raqobatbardosh hisoblanadi. Shuni ta`kidlash kerakki, ushbu soha ko`plab ish joylarini ta`minlaydi va ushbu sohada band bo`lganlarning aksariyati ayollardir.

Yengil sanoat Rossiyaning iqtisodiy ahvoriga bevosita ta'sir qiladi va aynan shu yerda kapitalning juda tez aylanishi kuzatiladi, buning natijasida turg'unlik va boshqa ko'plab sanoat tarmoqlariga xos bo'lgan boshqa muammolar kuzatilmaydi. Shuni ta'kidlash kerakki, ushbu sohadagi texnologik tsikllar qishloq xo'jaligi kabi muhim sohalarga ta'sir qiladi. Shu sababli, yengil sanoatni rivojlantirishga imkon qadar ko'proq e'tibor qaratish zarur. Rossiyada yengil sanoat tarmoqlari va korxonalarida deganda avvalo, to'qimachilik va charm sanoatini, poyabzal va kiyim-kechakni, shuningdek, mo'ynani ajratib ko'rsatish kerak. To'qimachilik sanoati eng ustuvor, muhim va foydali hisoblanadi, chunki uning mahsuloti nafaqat ichki bozorda, balki xorijiy mamlakatlarda ham talabga ega. Yengil sanoat korxonalarida yaratilgan zamonaviy mahsulotlar dunyoning turli mamlakatlarida ishlab chiqarilgan boshqa mahsulotlar bilan muvaffaqiyatli raqobatlashmoqda. Buning sababi shundaki, ko'p sonli, shuningdek, to'qimachilik yoki tikuvchilik mahsulotlarini yaratishga ixtisoslashgan zamonaviy kompaniyalar ishlab chiqarishga iloji boricha zamonaviy va innovatsion uskunalarni joriy etishga harakat qilmoqdalar.

Yaqinda yengil sanoatni rivojlantirishda muayyan muammolarni ko'rish mumkin, Yevropaning ko'plab mamlakatlari Rossiyaga qarshi ko'plab sanksiyalarni qo'llashdi, natijada ushbu sohadagi mahsulotlar eksportining sezilarli darajada pasayishi kuzatilishi mumkin. Natijada, ko'plab mahsulotlar talab qilinmasdan qolmoqda va ularni butunlay ichki bozorda sotish deyarli mumkin emas. Bu ushbu faoliyat sohasi bilan shug'ullanadigan korxonalar ishlab chiqarilgan mahsulotlar tannaxsini pasaytirishga bor kuchlari bilan harakat qilishlariga olib keladi. Ko'pgina hollarda, bu mahsulot sifatining pasayishiga olib keladi, bu umuman Rossiya iqtisodiyotining holati uchun yaxshi ko'rsatkich emas. Bundan tashqari, inqirozga uchragan yengil sanoat korxonalarida o'z mahsulotlarining ko'p qismini sotolmayotganliklari sababli ularga har qanday subsidiyalar va nafaqalar beriladi. Aynan innovatsion va noyob uskunalar yordamida yuqori sifatli va ishonchli mahsulotlarni olish uchun ortiqcha pul sarflashning hojati bo'lmaydi va butun jarayon to'liq avtomatlashtiriladi, shuning uchun ishchilarning qo'l mehnatiga ehtiyoj qolmaydi. Bir tomondan, bu juda yaxshi echimdir, chunki ish haqi minimal bo'ladi, ammo boshqa tomondan, yengil sanoatdagi ish joylari soni kamayadi va bu haqiqatga olib keladi katta miqdorda odamlar ish topa olmaydilar, bu esa ishsizlikning ko'payishiga olib keladi.

Dunyodagi eng yirik iqtisodiyotda Xitoy (2016 yilda YaIM PPP 21,2 trillion dollar) yengil sanoat ulushi uchun 21% ni tashkil etdi. Bu samoviy imperiya qishloq xo'jaligidan oladigan miqdordan atigi 2 foizga kam va mamlakat ishlab chiqarish sanoatining umumiy ulushining yarmi. Faqat ko'proq ulushga ega bo'ldi: Portugaliya - 22%. Boshqa mamlakatlarda kamroq: Italiya - 12%, Germaniya - 6%, AQSH - 4%. Ammo ularning iqtisodiyoti hajmini hisobga olgan holda, bu hali ham katta pul va mehnatga layoqatli aholining umumiy ish bilan ta'minlanishiga katta hissa qo'shmoqda. Ikkinchisi jahon iqtisodiyotida ham, Rossiya iqtisodiyotida ham mavjud inqiroz tendentsiyalari hisobga olinsa, ayniqsa muhimdir. Shunday qilib, Rossiya Federatsiyasida yengil sanoatni rivojlantirish masalasi alohida ahamiyatga ega, chunki bu sanoat sezilarli darajada farq qiladi yuqori rentabellik darajasi og'ir sanoat, avtomobilsozlik yoki hisoblash mashinalariga qarshi sarmoyalardan.

Umumiy ma'noda jahon yengil sanoati quyidagi asosiy yo'nalishlar bilan ifodalanadi: to'qimachilik, poyabzal va kiyim-kechak, ulardan to'qima sanoati asosiy o'rinni egallaydi (65% dan yuqori). Sanoatning muhim ajralib turadigan xususiyati bu tayyor mahsulot sotishdan tushadigan daromadlarni notekis taqsimlashidir. Foydaning 60% tayyor mahsulot ishlab chiqarish va tarqatish kanallari orqali hosil bo'ladi, va xomashyo ulushi 10% dan kamni tashkil qiladi. Bu ayniqsa muhimdir, chunki bu to'g'ridan-to'g'ri Rossiyada zarur xomashyo turlarini ishlab chiqarishni sodda va tezkor tiklanishiga to'sqinlik qiladigan juda yuqori darajadagi raqobatni ko'rsatadi. Agar terini ishlab chiqarish chorvachilik bilan bog'liq bo'lsa, u teridan tashqari go'sht va sut ishlab chiqaradigan bo'lsa, unda paxta va ipak yetishtirish chambarchas bog'liqdir (iqlim sharoiti Xitoy, Tayvan, Janubiy Koreya, Hindiston, Turkiya va hattoki Markaziy Osiyoda Rossiyaga qaraganda ancha yaxshi).

Shuning uchun dunyodagi paxta matolarining 30 foizini Xitoy, 14 foizini Malayziya, 10 foizini Hindiston, 7 foizini Turkiya ishlab chiqarayotganiga hayron bo'lmaslik kerak. Dunyoda yiliga 30-35

mlrd.m² paxta matolari ishlab chiqarilishidan Rossiyaning ulushi atigi 1,4 mlrd.ni tashkil etadi. O`z navbatida, talabning tez o`shishi kuzatilmoqda aralash mato, bu yerda tabiiy tolaning ulushi 50% dan oshmaydi, qolgan qismi sun'iy materiallardan, masalan, viskozadan tayyorlanadi. Ayni paytda ularning iste'moli 35-40 mlrd.m² ga yetdi va har yili 7 foizga o`shishda davom etmoqda.

Paxta va sintetika dunyoda eng ko`p ishlatiladigan mato hisoblanadi. Shuni ta`kidlash kerakki, to`quvchilik mahsuloti xomashyo ishlab chiqarish bilan chambarchas bog'liq, ammo bu yanada muhimroq tikuvchilik fabrikalarining joylashgan joyiga bog'liq. Buning sababi logistika xarajatlariga bog'liq.

Xom paxtani bir xil masofaga tashish, undan tayyorlangan matoga nisbatan 5,5-6 baravar, ushbu matodan tikilgan kiyimga qaraganda deyarli 11 baravar arzonaga tushadi. Shu sababli, bugungi kunda tikuvchilik mahsulotlarini ishlab chiqarish asosan arzon ishchi kuchi bo`lgan hududlarda mahalliyashtirilmoqda. Shunday qilib, xususan, xodimning o`rtacha soatlik stavkasi: Indoneziya 0,24 dollar; yilda Pokiston - 0,4; yilda Hindiston va Xitoy - 0,6; yilda AQSH - 15; yilda Frantsiya - 14-15; yilda Germaniya - 21-22 AQSh dollari.

Natijada, ommaviy ishlab chiqarishning butun segmentini hanuzgacha egallab turibdi: Xitoy, Indoneziya, Hindiston, Pokiston va Turkiya va Frantsiyada, Germaniyada va AQShda juda kichik hajmdagi brendlar qolmoqda. Ushbu qoidadan istisnolar kam, ehtimol faqatgina Galitsiyada kiyimlarning 50 foizini ishlab chiqaradigan Ispaniyaning Zara kompaniyasi. Yengil sanoat mahsulotlarining qariyb 32% iste'mol qiladi YEropa, taxminan 28% - AQSH, 30% gacha - Xitoy... Qolgan 10% dunyoning qolgan qismiga to`g'ri keladi.

Shu bilan birga, Rossiyaning afzalligi uning polyester tolalari uchun asosiy bozorlar - MDH mamlakatlari, Xitoy, Turkiya va boshqalarga geografik yaqinligidir. MDH mamlakatlari eng katta eksport salohiyatiga ega - 60-70 ming tonna eksport qilishadi. 2025 yilga kelib Rossiyada poliester tolalarini ishlab chiqarish hajmi 950 ming tonnani tashkil qilishi mumkin, bu ichki ehtiyojning 80 foizini ta`minlaydi.

Yana bir istiqbolli material - viskoza, bu paxtaga arzonroq alternativ. Vizkoza uchun xom ashyo - tsellyuloza Rossiyada yetarli miqdorda ishlab chiqariladi. Viskonning eksport salohiyati katta. Rossiyada ishlab chiqarilgan viskoz tolalari va iplar hajmi 600 ming tonnagacha yetishi mumkin, shu bilan mahalliy iste'molning 80% gacha ta`minlanadi va 400 ming tonnagacha MDH mamlakatlari, YEropa, Turkiya, Afrikaga eksport qilinadi.

1-jadval. Respublika to`qimachilik korxonalarining yillik quvvati [6]

	Paxta ip kalavasi - 650 ming tonna
	Paxta ip gazlamasi - 425 mln.m ²
	Ip gazlamali trikotaj mato - 140,7 ming tonna
	Tayyor trikotaj mahsulotlari - 660 mln. dona
	Chulki-paypoq mahsulotlari - 132 mln.juft

O`zbekiston yengil sanoati yetakchi va jadal rivojlanib borayotgan sohalardan biri va O`zbekiston dunyodagi eng yirik tabiiy to`qimachilik tolalari, ip kalava va trikotaj ishlab chiqaruvchilaridan biri hisblanadi. Respublikada 7000 dan ziyod to`qimachilik korxonalari mavjud, ularning yillik quvvati quyidagicha (1-jadval).

«O`zto`qimachilik sanoat» uyushmasi O`zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 14 dekabrda PF-5282 sonli «To`qimachilik va tikuv-trikotaj sanoatini jadal rivojlantirish chora-tadbirlari to`g`risida»gi Farmoni bilan «O`zbekengilsanoat» AJning tugallanishi negizida tashkil qilingan.[1]

Farmonga binoan uyushma paxta xom ashyosini qayta ishlash, yuqori qo`shilgan qiymatli tayyor mahsulotni ishlab chiqarish va eksport qilish bo`yicha yagona kompleks ekanligi belgilangan. O`zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 12 fevraldagi «To`qimachilik va tikuv-trikotaj sanoatini isloh qilishni yanada chuqurlashtirish va uning eksport salohiyatini kengaytirish chora-tadbirlari to`g`risida» qarori bu boradagi ishlarning rivoji uchun yangi bosqich bo`ldi.

Ushbu islohotlar, «O`zto`qimachilik sanoat» uyushmasining to`g`ri tanlangan strategiyasi va savodli menejmenti mamlakatimiz to`qimachilik kompaniyalariga ijobiy o`shirish dinamikasini namoyish qilish imkonini berdi. Bugungi kunda Uyushma o`z tarkibida O`zbekiston to`qimachilik bozoridagi 1400 dan ziyod ishlab chiqaruvchilarni birlashtiradi. Ishlab chiqarilayotgan yengil sanoat mahsulotlarining salmoqli qismi, xususan, 706 ming tonna paxta tolasini qayta ishlash va turli navdagi 510 mln. kv. metr matolarni, jumladan, quyidagilarni ishlab chiqarish to`g`ri keladi:

- Trikotaj gazlamalar – 89 korxonalar;
- Tayyor to`qimachilik mahsulotlari – 495 korxonalar;
- Tikuvchilik mahsulotlari – 354 korxonalar;
- Paypoq-noski mahsulotlari – 54 korxonalar;
- To`qimachilik galantereyasi – 20 korxonalar.

Bunda 156 to`qimachilik kompaniyalari Janubiy Koreya, Hindiston, Singapur, Germaniya, Shveysariya, Italiya, Yaponiya, AQSH kabi davlat investorlari ishtirokida tashkil qilingan.

Mamlakat iqtisodiy rivojlanishida to`qimachilik sohasining muhim ahamiyatidan kelib chiqib, O`zbekistonda 2017-2019 yillarda to`qimachilik va tikuvchilik-trikotaj sanoatini yanada rivojlantirish bo`yicha chora-tadbirlar dasturi amalga oshirilmoqda. Dasturga muvofiq, 2025 yilga kelib ip kalava ishlab chiqarishni 2,5 baravar, tayyor matolarni – 2,8 baravar, noto`qima materillarni – 1,5 baravar, trikotaj matolarni – 2,7 baravar oshirish rejalashtirilmoqda. Tikuvchilik mahsulotlari ishlab chiqarishni 3,2 baravar, trikotaj mahsulotlarni 2,1 baravar, ipak xom ashyosi etishtirishni 2,1 baravar oshirish mo`ljallanmoqda. 2011 yilda matolarni ishlab chiqarish hajmi 85,63 mln. kv. metrni tashkil qilgan bo`lsa, 2025 yilga kelib, ushbu ko`rsatkich 459,2 mln. kv. metrdan oshadi va ishlab chiqarish hajmining 5,4 baravar o`shirishini ta`minlaydi.

Eksport. To`qimachilik mahsulotlari eksporti nomenklaturasi quyidagicha:

- Ip kalava – 67,2%;
- Ip gazlamalar – 7,3%;
- Ip gazlamali trikotaj matolar – 6,2%;
- Tayyor trikotaj mahsulotlari – 17,4%;
- Boshqa to`qimachilik mahsulotlari – 6,4%.

Respublika ichki iste`molchilari tomonidan paxta tolasini qayta ishlashning solishtirma salmog`i ishlab chiqarish hajmiga nisbatan 50% gacha bo`lgan ko`rsatkichga etdi. O`z ichiga bo`yash, ishlov berish, to`qish va tikishga oid ishlab chiqarishlarni qamrab oluvchi zamonaviy to`qimachilik korxonalarini ishga tushirildi. Xom ashyoga qayta ishlov berish darajasi pastligi tufayli O`zbekiston to`qimachilik mahsuloti eksporti unchalik salmoqli emas. Jahon paxta xom ashyosini etishtirish bozorida O`zbekistonning ulushi 3,6% ni tashkil etsa-da, jahon gazlama va matolar, tayyor trikotaj va tikuvchilik mahsulotlarini ishlab chiqarish bo`yicha ulushi birmuncha kam. Masalan, «O`zto`qimachilik sanoat»

uyushmasi tarkibiga kiruvchi Fargʻona viloyati Oltiariq tumanida joylashgan “Oltiariq” MCHJ xoʻjalik-iqtisodiy faoliyatini tahlil qiladigan boʻlsak, bu toʻqimachilik korxonasi 2009 yilning 4 sentyabrda “Oltiariq” Masʼuliyati cheklangan jamiyat sifatida 150 million soʻm Nizom fondi bilan davlat roʻyxatidan oʻtgan boʻlib, taʼsischisi Azizbek Ibragimov. “Oltiariq” MCHJning asosiy faoliyat turi turli xildagi trikotaj mahsulotlarini ishlab chiqarish hisoblanadi. “Oltiariq” MCHJ ishlab chiqaradigan mahsulotlar turlari:

- Futbolka (erkaklar, ayollar, bolalar)
- Sport kiyimlari (erkaklar, ayollar, bolalar)
- Paypoq (erkaklar, ayollar, bolalar)
- Buyurtma asosida maxsus kiyim boshlar

“Oltiariq” MCHJ tomonidan ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarning 2009-2022 yillardagi 1 kunlik umumiy hajmini solishtirma tahlili quyidagi jadvalda berilgan. 2-jadvalda koʻrinib turganidek, korxonada 2009 yilda yangi ish boshlagan davridan hozirgi kungacha (2022 yil) futbolka ishlab chiqarish hajmi 40 barobarga, sport kiyimlari ishlab chiqarish 50 barobarga, paypoq ishlab chiqarish hajmlari esa 15 barobarga oshgan. eng yuqori ishlab chiqarish hajmining oʻzgarishi sport kiyimlariga toʻgʻri kelmoqda.

2-jadval. “Oltiariq” MCHJda mahsulotlar ishlab chiqarish hajmi boʻyicha maʼlumot [5]

№	Mahsulot nomi	Oʻlchov birl.	Ishlab chiqarilgan mahsulot hajmi								
			1 kunda			1 oyda			1 yilda		
			2009	2019	2022	2009	2019	2022	2009	2019	2022
1	Futbolka	Dona	50	1300	2000	1250	32500	50000	13750	357500	550000
2	Sport kiyimlari	Dona	2	85	100	50	2125	2500	550	23375	27500
3	Paypoq	Juft	100	1200	1500	2500	30000	37500	28000	329600	412000

Eksportga yoʻnaltirilgan mahsulot ishlab chiqarilishini ragʻbatlantirish va koʻpaytirish maqsadida respublikada eksport qiluvchi korxonalar uchun soliq imtiyozlari va afzalliklarining yaxlit tizimi yaratilgan. Tahlil uchun “Oltiariq” MCHJ ishlab chiqarayotgan mahsulotlarni eksport narxlarini boʻyicha maʼlumotni quyidagi jadvaldan koʻrishimiz mumkin:

3-jadvalda koʻrinib turganidek, eksportga chiqarilayotgan futbolka narxlarini 2019 yildagi 0.5 doll.dan 2022 yilning joriy davrida 1.5 doll.ni tashkil etib, 2022 yilda futbolka narxlarini boshlangʻich davrga nisbatan 300 foizga, sport kiyimlari narxlarini mos ravishda 4 doll.dan 7.1 doll.ga, 2009 yilga nisbatan 177.5 foizga, paypoqlar narxlarini 250 foizga oshgan. Lekin umumiy xalqaro bozorlarda tekstil mahsulotlariga amal qilayotgan narxlar bilan solishtirganda “Oltiariq” MCHJ tomonidan ishlab chiqarilgan tayyor mahsulotlar narxlarini u qadar yuqori emasligini guvohi boʻlishimiz mumkin.

3-jadval. “Oltiariq” MCHJda ishlab chiqariladigan mahsulotlar eksport narxlarini boʻyicha maʼlumot [5]

№	Mahsulot nomi	Mahsulot narxi (AQSH doll.)			
		2019 yil	2020 yil	2021 yil	2022 yil
1	Futbolka	0.5 \$	0.8 \$	1.1 \$	1.5 \$
2	Sport kiyimlari	4 \$	5.5 \$	6.3 \$	7.1 \$
3	Paypoq	0.1 \$	0.15 \$	0.2 \$	0.25 \$

Toʻqimachilik mahsulotlarini eksport qiluvchi asosiy mamlakatlar Rossiya (36,8%), Turkiya (18,8%), Xitoy (16,2%), Yevropa Ittifoqi mamlakatlari (15,3%), Janubiy Koreya (5%) hisoblanadi. Bundan tashqari, mikrofirmalar va kichik korxonalar oʻzlari ishlab chiqarlar tovarlar (ishlar, xizmatlar eksportidan tushadigan valyuta tushumining 50% ni majburiy sotishdan ozod qilinadi. Bu korxonalar ixtiyorida qolgan valyuta mablagʻlarini oʻz ishlab chiqarishini mustahkamlash va rivojlantirishga yoʻnaltirish imkonini beradi.

Mamlakat hukumatining to'qimachilik tarmog'iga xorijiy investorlarni jalb qilish siyosatini kuchaytirish bo'yicha mo'ljali aks ettirildi va eksport uchun katta imkoniyatlarni yaratildi. To'qimachilik korxonlari respublika hududida ishlab chiqarilmaydigan chetdan olib kelinayotgan texnologik uskunalar va butlovchi qismlar uchun bojxona to'lovlaridan (bojxona rasmiylashtirilishi yig'imlaridan tashqari) ozod qilinadi. Bu ishlab chiqarish jihozlanishini modernizatsiya qilishda katta ko'mak bo'ladi. Yengil sanoat korxonalari mahsulotlarini to'g'ridan-to'g'ri shartnomalar bo'yicha xorijdagi savdo uylari orqali ilgari surilishi rejalashtirilmoqda.

To'qimachilik sanoatini rivojlantirishga yo'naltirilgan choralar, sohani rivojlanish darajasi, mamlakat to'qimachilik mahsulotlarining jahon bozorida raqobatbardoshligini oshirishga, va natijada mamlakat iqtisodiy ahvolini yaxshilashga xizmat qilishi mo'ljallanmoqda.

Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 14 dekabrda PF-5282 sonli «To'qimachilik va tikuv-trikotaj sanoatini jadal rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi Farmoni.
2. Олимова, Н. Х., & Каримов, Ш. Х. (2020). Реал сектор корхоналарида инновацион янгиликларни жорий қилишнинг ташкилий-иқтисодий механизмини такомиллаштириш. In Минтақа иқтисодийтини инвестициялашнинг молиявий-ҳуқуқий ва инновацион жиҳатлари (pp. 423-427).
3. Olimova, N. K. (2021). Improvement of the human resources management strategy in the enterprises of the real sector. *Cognitio rerum*, (7), 25-28.
4. Rossiyada engil sanoat - davlat va rivojlanish istiqbollari. <https://kun.uz/06018352?q=%2F06018352>
5. “Oltiariq” MCHJ hisobot materiallari «Ўзтўқимачиликсаноат» уюшмаси ҳисобот материаллари Олимова, Н. Х. (2021). Оценка и анализ уровня использования основных фондов текстильного предприятия «Аунур Универсал Ро». *Cognitio rerum*,(2),25-31.
6. Олимова, Н. Х., & Ахунова, О. Э. (2019). Научно-теоретические аспекты организации торговли текстилем. In Тенденции развития мировой торговли в XXI веке (pp. 66-69).
7. Nematova, S. (2022). Structural changes in the innovation-investment entrepreneurship of the economy of the region. *International journal of social science & interdisciplinary research* ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429, 11(10), 184-187.
8. Олимова, Н. Х., & Эргашев, А. Х. (2017). Особенности оценки инвестиционной привлекательности реального сектора экономики. www.issledo.ru Редакционная коллегия, 120.
9. Kh, O. N., & Kh, E. A. (2021). Prospects for effective use of marketing strategies to increase investment activity of Fergana region. *Ceteris Paribus*,(2),11-14.
10. Zilola, S. (2022). Trends in the development of the industrial sector during the deepening of structural changes in Uzbekistan. *International journal of social science & interdisciplinary research* ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429, 11(10), 167-174.
11. Тешабаева, О. Н., & Нишонбоев, Д. Э. Ў. (2021). Корхоналарнинг маркетинг салоҳиятини баҳолаш омиллари. *Scientific progress*, 2(7), 657-661.